

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Särskild lärarytbildning_SÄL

Examensarbete
10 poäng

Klassiska toner i unga öron

Klassisk musik inom ämnet Kulturhistoria

Classical notes for young ears

Classical music within the subject Cultural history in the esthetic program

Olivia Longo

Lärarexamen 140 poäng
Huvudämne: Teater och Kulturhistoria
Slutseminarium 2007-06-20

Examinator: Anders Lindh
Handledare: Nils Andersson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstract...2

1 Inledning...3

1.1 Bakgrund ...43

1.2 Syfte...6

1.3 Frågeställning...6

1.4 Teoretiska utgångspunkter...6

1.5 Metod/Material...8

2 Efterfrågan och utbud av klassisk musik...9

2.1 Lyssnarstatistik...9

2.1.1 Sveriges radio P2 ...9

2.1.2 Sveriges Television...10

2.1.3 Kulturvaneundersökningar...10

2.2 Utbud av klassisk musik i kommunen...11

2.2.1 Malmö Symfoniorkester...11

2.2.2 Musik i Syd...11

2.2.3 Operaverkstan...12

3 Intervjuer...13

3.1 Intervjuer med lärare i ämnet musikhistoria – frågor och svar...13

3.1.1 Motstånd...13

3.1.2 Metoder...16

3.1.3 Helhetssyn...23

3.1.4 Angelägenhet...24

4 Analys...24

4.1 Slutsats...28

5 Praktisk tillämpning...28

5.1 Förslag till kursplanering...28

5.2 Diskussion...30

5.3 Metoddiskussion...33

7 Litteraturförteckning...34

7.1 Övriga källor...35

Abstract

I denna rapport argumenterar jag för ett ökat engagemang för klassisk musik inom ämnet kulturhistoria, på gymnasiet estetiska program.

Den klassiska musiken för med sig många goda effekter på ungdomar: den stimulerar deras kreativitet, förhöjer koncentrationsförmågan, berikar känslolivet och hjälper eleverna att slappna av.

Jag presenterar i rapporten resultatet av undersökningar på ungdomar i åldern 15-19 och deras konsumtion av klassisk musik. Statistiken visar mycket låga siffror. Vidare kartlägger jag utbud av klassisk musik i Malmö kommun och slutligen redogör jag för de svar jag fått när jag intervjuat lärare i musikhistoria och deras uppfattning om ungdomars attityder gentemot klassisk musik, deras undervisningsmetoder och ambitioner i ämnet. Intervjuerna har lett fram till en rad pedagogiska metoder som kan tjäna både till att förbättra min undervisning och inspirera andra lärare.

Malmö kommun erbjuder en bred repertoar av konserter med klassisk musik, opera och pedagogisk verksamhet knuten till föreställningarna. Gymnasieungdomar är tyvärr en målgrupp som sällan besöker dessa arrangemang på skoltid. Trots det generösa utbudet är detta inte självklart ett komplement till skolans undervisning i musikhistoria. Det finns ett gap mellan den klassiska offentliga musiken och skolans värld.

I mitt resonemang kommer jag fram till att en grundläggande förutsättning för att väcka intresse för klassisk musik hos gymnasieungdomar är att undervisningen i klassisk musik sätts i ett större sammanhang. En annan viktig punkt är elevernas självbild. De är mycket beroende av identifikationsobjekt i sin tillvaro. Trots de kopplingar man kan göra mellan den klassiska musiken och populärkulturen, kan man konstatera att problemet med den är att den – både i skolan och i samhället – lever isolerad, frikopplad från ett naturligt sammanhang och uppfattas därför som "finkultur". I Sverige har den klassiska musiken aldrig blivit allmångods.

Kunskap om klassisk musik är viktig då musiken utgör en del av vårt europeiska kulturarv. Jag vill väcka en debatt om undervisningen av klassisk musik i ämnet Kulturhistoria och hoppas att ämnet generellt sett får en starkare ställning i skolan.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Musikhistoria är en del av ämnet Kulturhistoria. Kursen erbjuds idag enbart till elever på estetiska programmet. Min uppfattning är att elever, generellt sett, uppvisar ett svalt engagemang för klassisk musik. Jag tänker mig att detta kan bero på att elevernas identifikation med den moderna musiken är så stark samt att de bär på förutfattade meningar om klassisk musik, att den är tung och tråkig. Det motsvarar inte deras förväntade identitet att "digga" klassisk musik. Vilket förmodligen beror på ovanan att lyssna på genren och att flera av ungdomarna inte har kommit i kontakt med klassisk musik hemma.

Med klassisk musik avses här: musik skapad för kör och symfoniorkester, komponerad på 1400-talet och framåt. En vidare och etablerad definition av klassisk musik är: europeisk, västerländsk musik, som finns nedtecknad och framförd av utbildade musiker. Enligt *Nationalencyklopedin* menas med klassisk musik: "Musikverk som lyfts fram som speciellt värdefulla och därvid blivit del av ett kulturarv." (Sundin, 2003, 114). Den klassiska musiken som utgör en viktig del av kulturarvet måste vi värna om. Professor Bertil Sundin skriver i boken *Estetik och pedagogik*:

Försvar för klassik musik idag har en annan ton än för låt oss säga 50 år sedan. Då förkunnade man något från 'katedern'. Idag är den klassiska musikens existens hotad och därför förkunnelsen mer frågande: har konstmusik något att ge som man inte kan få någon annan stans? För mig är svaret tveklöst ja, men kampen är inte mellan olika musikgenre utan mellan vår strävan att komma vidare i vår förståelse av oss själva och andra, och frestelsen att acceptera att allt ska vara kittlande underhållning, var det som ger livet mening (Sundin, 2003, 114).

Flera argumenterar för att bevara kulturarvet. Kulturskribenten Ana Maria Narti skrev på 80-talet boken *Barn utan rötter*. Boken var ett svar till "Pedagogiska gruppen" som betraktade begreppet kulturarv som ett reaktionärt begrepp. Så här uttryckte hon sig:

En uppväxttid utan kontakt med andra tider och andra samhällen orsakar brist på nyfikenhet och oförmåga att förstå andra levnadssätt och tankesätt än just de egna. En uppväxttid utan gammal folkkultur och klassiker kan betyda vakuum,

rotlöshet – en bestående känsla av inre tomhet/.../Att utestänga barnen från de vuxnas kultur – till exempel klassikerna – betyder att fördjupa den förödande isolering och det främlingskap mellan generationerna som redan i alldeles för hög grad betecknar vårt samhälle (Narti, 1983, 59f).

Inställning till musikhistorieämnet grundläggs på högstadiet och enligt en rapport utförd av Skolverket utgör musikhistoria en viktig del av musikundervisningen. I årskurs 9 utgör studier av klassiska verk, kompositörer, stilarter och epoker närmare 70 % av undervisningen i ämnet musikhistoria (Skolverkets rapport nr 23, 1993, 107). När man frågar eleverna om deras intresse för de olika momenten i musikundervisningen svarar 40 % av eleverna att musikhistoria intresserar dem (Ibid., 74). Av eleverna svarar 47 % att klassisk musik förekommer i musikundervisningen ofta eller ibland och 57 % av dem svarar att den borde förekomma mera (Ibid., 77). I en rapport genomförd i mitten av 90-talet av musikforskaren Ralf Sandberg, *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv*, framgår det att endast 11 % av musklärarna i åk 9 anser att undervisningen har till uppgift att förmedla "Bestående värden och ideal" till eleverna. Utifrån detta resultat drar han slutsatsen att: "De flesta lärare inte lägger någon särskild vikt vid att genom musikundervisningen föra kulturarvet och vissa musikaliska värden och ideal vidare." (Sandberg, 1996, 105). Här avser Sandberg förmodligen både musikavlyssning och praktiskt musikutövande. Professor Neil Postman skriver i boken *Skolan och kulturarvet*:

Det som har störst relevans för eleverna är det som informationsmiljön ger dem minst av. Att helt överlämna eleverna åt de rådande tendenserna i kulturen innebär att ge dem en endimensionell uppfostran och utbildning och en halvt utvecklad personlighet (Postman, 1979, 102).

Undervisningen i musikhistoria hålls både av musklärare och lärare i Kulturhistoria. Detta varierar från skola till skola och beror på hur man valt att lägga upp kursen. Antingen som ett ämne, där samma lärare berör alla konstinriktningarna eller så har man delat upp kursen så att lärare i dans, teater, musik och bild undervisar den historiska aspekten i respektive ämne. Ämnet Kulturhistoria har inte någon högre status på gymnasiet idag och väljer man att dela upp kursen på flera olika lärare blir ämnet, enligt min mening, splittrat och snarare tillintetgjort. Mål för kursen *Kultur och idéhistoria* (KUIH 1202) är att:

Kursen skall ur ett historiskt perspektiv ge förståelse av sambanden mellan idéer och konstarter. Kursen skall också ge kunskap om väsentliga drag i konstarternas historia och konstutövares betydelse under olika epoker. Kursen skall även belysa de konstnärliga uttrycken som en spegling av samhällsutvecklingen i stort (www.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak).

Den klassiska musiken kan väcka ett intresse för det sammanhang musiken uppstått ur (historia, samhällsskick, politik, religion m.m.) och i läroplanen för estetiska programmet kan man läsa följande:

En bred kulturhistorisk orientering och vana att reflektera kring estetiska kulturyttringar ökar förmågan att tillägna sig andra kulturers uttrycksformer och värderingar. Den kulturhistoriska bredden i utbildningen stärks även genom nära samverkan med estetiska ämnen och övriga ämnen i programmet. Förståelsen av olika estetiska produkter från olika tider utvecklas genom att produkterna sätts in i sitt historiska och kulturella sammanhang (www3.skolverket.se/ki03/info.aspx?infotyp=15&skolform).

Neil Postman som anser att varje ämne har en historia trycker på vikten av att undervisa "historiskt" i alla ämnen. Han uttrycker det så här: "Vad jag försöker säga är att ämnens historia lär oss samband. De lär oss att världen inte skapas på nytt varje dag, men att var och en bygger vidare på någon annans grund." (Postman, 1979, 108). Det mest i ögonfallande som hände inom lärarutbildningen på 80-talet var inslaget "Kultur", 1982 där man gav kultur i kombinat som kulturarv och kulturtraditioner en ny framskjuten roll. Detta var förmodligen ett resultat av den debatt man fört under 1980-talets början om hur ungdomen förlorat sitt kulturarv. (Emanuelson, 1990, 47). Musikdirektör Bo Emanuelsson diskuterar i boken *Musik i skolan* den musikhistoriska översiktens betydelse och påpekar att frågor som hjälper eleverna att förstå musikens roll och utseende under skilda tidsperioder är viktiga. Hur såg tonsättarens roll ut i det dåtida samhället? Vem skrev han för? Vilka tankar och livsmönster var gällande? Hur tar de sig uttryck i musiken? Dessa frågor kan hjälpa eleverna att förstå varför man komponerar som man gör idag och hur dagen samhälle avspeglar sig i dagens musik. Han skriver:

Liksom när det gäller övriga historiestudier, så blir studiet av musikhistoria även ett studium av *människans* historia. Vi får inte glömma att musiken påverkas av – och möjligen påverkar – det samhälle i vilket den lever (Emanuelson, 1990, 52).

Idag är det många människor som inte känner till de stora kompositörerna, utan främst associerar klassisk musik med filmer och reklam i TV och detta tillstånd märks i skolan. Det känns lite synd att man måste göra kopplingar till reklamens värld, för att väcka elevernas engagemang för klassisk musik. Den förtjänar att överleva i kraft av sitt eget attraktionsvärde. Glädjande nog finns det ett brett utbud av klassisk musik och pedagogisk verksamhet knuten till denna i Malmö kommun. Detta borde vara ett ypperligt komplement till undervisningen i musikhistoria. Men främst vill jag argumentera för en sammanhållning av ämnet Kulturhistoria. Mina erfarenheter grundar sig på de iakttagelser jag gjort i undervisningen i musikhistoria, som jag håller på Polhemsgymnasiet i Lund.

1.2 Syfte

Mitt syfte är att undersöka metoder som kan öka intresset för klassisk musik. Klassisk musik kan berika oss därför att den har positiva effekter både på samhället och individen, samtidigt som kunskapen om kulturarvet är viktig för samhällets fortbestånd. I undersökningen vill jag ge förslag på metoder, nya och gamla "grepp", att tillämpa i undervisningen för att göra den klassiska musiken mera attraktiv. På detta sätt vill jag väcka en debatt, utveckla min undervisning i ämnet musikhistoria och inspirera andra lärare som undervisar i samma ämne.

1.3 Frågeställning

1. Vad finns det för faktorer som höjer/sänker entusiasmen hos gymnasieelever för klassisk musik och höjer/sänker attraktionskraften i ämnet Kulturhistoria?
2. Vilken roll spelar ungdomarnas musikaliska identitet och självbild för inställningen till klassisk musik?
3. Hur kan man bättre integrera undervisningen om klassisk musik i ett bredare kulturhistoriska sammanhang?

1.4 Teoretiska utgångspunkter

Jag har sökt forskningslitteratur inom området undervisning i musikhistoria och i synnerhet klassisk musikhistoria. Filosofer, kompositörer och forskare har argumenterat för den klassiska musikens positiva effekter på människan. Barnläkare Bengt-Erik Ginsburg vid Karolinska sjukhuset i Stockholm skriver i en artikel att man under hela 1900-talet och redan dessförinnan genomfört studier av olika psykologiska och fysiologiska effekter av musik (Theorell, 2001, 99). Bland musikpedagoger hänvisar man till Don Campells bok *Mozarteffekten*. Det är den mest omtalade teorin om den klassiska musikens effekter och den teori andra forskare argumenterat för och emot.

I boken redogör Campell för teorier och forskning som påvisar den klassiska musikens terapeutiska och pedagogiska effekter. "Vi misstänker att komplex musik främjar vissa komplexa neuronmönster som spelar roll vid avancerat tänkande som då man sysslar med exempelvis matematik eller schack.", skriver han (Campbell, 1998, 23f). Han summerar utifrån olika forskningsrapporter: "Musik kan förbättra

din koncentrationsförmåga, göra dig bättre på kreativa tankekast" (Ibid., 24). Campbell hänvisar i sin bok, till ett antal amerikanska skolor som använt Mozartstycken som bakgrundsmusik vid undervisningen. Rapporterna från skolorna visade att elevernas koncentrationsförmåga och studieresultat förbättrats efter införandet av klassisk musik i undervisningen. (Ibid., 25).

Den ungerske kompositören Zoltan Kodaly (1882-1967) kämpade hårt för att folket skulle komma nära musiken. Han syftade till det europeiska klassiska muskarvet, och påstod att det är en angelägenhet att närma sig musiken redan under skoltiden. Kodaly avsåg musikkonsumenterna när han uttryckte: "Staten upprätthåller opera- och konserthus till ingen nytta om ingen kommer dit. Vi måste fostra en publik som känner musik på hög nivå som en nödvändighet. /.../ Och detta kan bara komma igång genom arbete i skolan." (Varköy, 1996, 75). Här får man ha i åtanke att Kodaly verkade för närmare hundra år sedan i ett land med stor genomströmning av folk. Därför såg han en angelägenhet att ena människor genom musiken. Att ha kunskap om klassisk musik och att lyssna på den för många goda effekter med sig!

Musikhistoria i grundskolan borde i synnerhet ge, redan musikintresserade elever, nya kunskaper och impulser, att bredda sin repertoar med när man väljer vidare till gymnasiet. Forskaren Maria Karlsson konstaterar dock att musikhistoriaintresset inte ökar, inte ens bland musikeleverna på estetiska programmet. Enligt Karlsson kan en rimlig tolkning av elevernas preferenser gällande musikundervisningens olika moment dock påverkas av eleverna självbild, d.v.s. identiteten. Denna diskuteras i Skolverkets utvärdering av estetiska programmet, som visar att en viktig del av identiteten för eleverna på programmet, är det praktiska utövandet och det konstnärliga uttrycket. (Karlsson, 2002, 203).

I Gunn Imsens citerar i sin bok *Elevens värld – introduktion i pedagogisk psykologi* James Mursell. Han argumenterar för betydelsen av kontext i undervisningen. Mursell är skaparen av de sex berömda undervisningsprinciperna som spred sig över världen på 50-talet. I boken återger Imsens hans ord på följande vis:

Om undervisningen skall vara meningsfull för eleven måste det ske inom en ram som eleven känner sig hemma i /.../ Det måste ges kött och blod på det strukturerade skelettet. Ingen systematisering kan någonsin bli så 'riktig' att kravet på god kontext blir irrelevant (Imsen, 1992, 359f).

Det finns flera teorier som bygger på att undervisning skall utgå från ett större sammanhang. Den Dialektiska materialismen bygger bland annat på idén om att studera företeelser i deras sammanhang. (Stensmo, 1994, 150). En ledande person var psykologen Lev Vygotskij som utmärkte sig i början av 1900-talet genom att utveckla tankarna om ett dialektiskt förhållande mellan människan och omständigheterna. Hans teori kom att kallas för den *kulturhistoriska skolan*. En del av sin verksamhet beskrev Vygotskij som högre kognitiva processer: "De högre kognitiva processerna

är beroende av den kultur och den historiska situation en människa lever i. Därav namnet kultur-historiska skolan” (Ibid., 152). Musiken innehåller speciella koder och Vygotskij ser dessa som delar av en process, där form innehåll, individ och kultur oavbrutet interagerar (Saar, 1999, 14). Om Vygotskij och den Dialektiska materialismen kan man läsa mera i Christer Stensmos *Pedagogisk filosofi*.

1.5 Metod/Material

Jag har undersökt litteratur och aktuell forskning om ämnet musikhistoria i den svenska skolan idag. Vidare har jag varit i kontakt med institutioner, som har ett statligt uppdrag att sprida klassisk musik, både i underhållnings- och pedagogiskt syfte. Det för att se vilka insatser kommunen gör och hur dessa insatser når ut till ungdomarna. Dessutom har jag funnit det lämpligt att samla ett empiriskt material med hjälp av intervjuer.

Jag kommer att presentera resultatet av de intervjuer jag genomfört med andra lärare i musikhistoria. Jag har valt att intervjua lärare i musikhistoria och ställt dem inför mina frågor för att höra deras uppfattning om gymnasieelevers intresse av klassisk musik. Dessutom har jag haft för avsikt att genom intervjuerna samla in ett pedagogiskt material som både jag själv och andra lärare kan låta sig inspireras av vid planering av undervisningen. Jag har valt att intervjua dels musiklärare som enbart undervisar den musikhistoriska delen av kursen och dels lärare som undervisar i alla konstriktningar inom ämnet Kulturhistoria. Några av intervjupersonerna arbetar, eller har jag arbetat med. Andra har jag blivit rekommenderad att kontakta utav personer på Kultur- och utbildningsförvaltningen.

Jag har valt att intervjua både kvinnliga och manliga lärare, med olika bakgrund och verksamma i tre olika städer: Karlskrona, Lund och Malmö. Lärarna jag intervjuat är mellan 30 och 65 år och de har därmed en varierad erfarenhet av undervisning på gymnasiet. I samråd med min handledare har jag kommit fram till att intervjua åtta personer. Efter intervjuerna upplevde jag att jag inte längre fick någon större variation i intervjusvaren och då kändes undersökningen mättad. Intervjuerna har ägt rum under personliga möten, där jag under samtalet nedtecknat det som sagts. Dessa uppgifter har sedan godkänts av den intervjuade, vartefter jag redogjort för dessa fakta i uppsatsen och utifrån dem resonerat och dragit slutsatser. Ingen av intervjupersonerna är namngiven i rapporten.

2 Efterfrågan och utbud av klassisk musik

2.1 Lyssnarstatistik

För att få en objektiv bild av ungdomarnas intresse för klassisk musik kommer jag i följande kapitel att presentera undersökningar på ungdomar i åldern 16-19, regionalt och internationellt och deras konsumtion av klassisk musik. Dels statistik från P2, som är Sveriges Radios kanal för klassisk musik och dels tittarsiffror från SVT och deras sändningar som innehåller klassisk musik samt uppgifter om hur ofta ungdomarna besöker ett evenemang innehållande klassisk musik. Statistiken visar mycket låga siffror och utifrån dessa drar jag slutsatsen att intresset för klassisk musik generellt sett är relativt lågt i den ålderskategorin.

2.1.1 Sveriges Radio P2

Sveriges Radio för kontinuerligt statistik över mätningar över sina lyssnare. Följande siffror gäller avlyssningen av P2. Denna kanal sänder klassisk musik hela morgonen och förmiddagen mellan 6.50 och 12.30 och senare på kvällen från 18.00 och under hela natten. I åldern 16-19 år lyssnar dagligen 0,2 % i Malmö på P2. Tittar man på ett större upptagningsområde, Malmö/Lund, är siffran 0,4 %. I Stockholm ligger siffran på 0,3 % och i hela riket 0,2 %.

Radio ligger över huvudtaget i "TV-skugga". Idag finns det ingen uttalad strategi på P2, för att locka enbart målgruppen 16-19 år. Däremot har man planer på att göra kanalen mer attraktiv för människor under 50, detta genom att göra kanalen mera lättillgänglig, även för ovana lyssnare. Man vill bredda den klassiska repertoaren och ge lyssnarna fler tillfällen att själva önska musik. Idag finns programmen: *Aurora* och *Önska*, till vilka elever, oftast från musikklasser och kulturskolor, kan skicka in önskningar. Musik som man kan önska, och kanske många känner igen, kan vara lättare för unga att ta till sig. (Källa: Anna Karin Larsson, SR)

2.1.2 Sveriges Television

Även Sveriges Television sänder klassiska konserter, dokumentärer om klassisk musik och kompositörernas liv och arbeten. Varje vecka sänder kanal 2 en konsert på söndag kvällarna kl. 19.00. Dessa konserter drar inte någon större publik inom åldersgruppen 16-19 år, men det finns tillfällen då tittarsiffran kryper upp över 1 %. Sammanfattningsvis kan man säga att det finns "spår" av intresse för klassisk musik som sänds i Sveriges Radio P2 och i de program som visar klassiska konserter i Sveriges Television. (Källa: Samtal med Margareta Cronholm, SVT)

2.1.3 Kulturvaneundersökningar

Kulturrådet undersöker kontinuerligt svenska folkets kulturvanor och resultatet av dessa finns samlade i "Kulturbarometern". Enligt "Kulturbarometern" har 40 % av ungdomar i gymnasieåldern besökt en opera eller operett, vid ett tillfälle under det gångna året och 5 % av eleverna har gjort det minst fyra gånger.

(www.kulturradet.se/index.php?pid=1345)

I en undersökning genomförd av Kulturförvaltningen i Malmö går det att utläsa hur många ungdomar (16-19 år) som besöker kulturella evenemang. Tyvärr saknas procentuella satsar i den här undersökningen.

MUSIK (Inte enbart klassisk)

TEATER (inkl. opera och musikal)

Publik år:	Antal:	Publik år:	Antal:
2002	6230	2002	9100
2003	2010	2003	8000
2004	3800	2004	9200
2005	12580	2005	7000

(www.malmo/se.kulturproceduren)

Utbildningsförvaltningen genomför en mera detaljerad utredning, där de undersöker exakt vilka evenemang gymnasieeleverna besökt under året. Jag har valt ut att redovisa siffror från evenemang under 2005 och 2006, som innehåller klassisk musik, även dansföreställningar. Dessa evenemang har ungdomarna besökt i skolans regi.

Av totalt 3 048 besök under vt-05

Av totalt 3 457 besök under ht-05

Spindelkvinnans kyss

276

Skuggspel

123

Cullbergbaletten

20

Röd

27

Faust

260

South Pacific

233

Spirit

131

Av totalt 3 475 besök under vt-06

Maskeradbalen 51

Figaros Bröllop 222

2:nd Construction 65

(Källa: Utbildningsförvaltningen)

Av totalt 3 646 besök under ht-06

La Bohème 170

Dead Man Walking 256

Pers Planet 84

2.2 Utbudet av klassisk musik i kommunen

I följande stycke kommer jag att presentera vilka insatser kommunen bidrar med. Jag har valt att presentera tre institutioner och den verksamhet de bedriver i konstnärligt- och pedagogiskt syfte, för att förmedla klassisk musik till ungdomar. Möjligheterna att komma i kontakt med klassisk musik är många, dels genom skolans försorg och dels för eleverna själva, under deras fritid. Man får ha i åtanke att det ytterligare finns en rad fria musikensembler som erbjuder konserter i egen regi, samt att en av landets tre Musikhögskolor är belägen i Malmö. Där ges ofta konserter med klassisk musik, framförd av studenter på skolan.

2.2.1 Malmö Symfoniorkester

Malmö Symfoniorkester (MSO) har ett uppdrag av Statens Kulturråd att sprida klassisk musik till barn och ungdomar i regionen.

En producent samt två av musikerna i orkestern arbetar ständigt med att skapa nya konstnärliga och pedagogiska projekt för orkestern, riktade till barn och ungdomar. Gentemot gymnasieskolan har man ingen organiserad verksamhet, i form av rundvandringar, som man erbjuder för- och grundskolan. Kommer det däremot en förfrågan från en gymnasieskola, är de givetvis välkomna på ett studiebesök. En gång i månaden, på torsdagar kl. 12.00, håller orkestern en öppen repetition. Dit får vem som helst komma och entrén är fri. Exakt vem som frekventerar repetitionerna finns det inga uppgifter om men troligtvis besöks de emellanåt av skolungdomar eftersom de är kostnadsfria och ligger på skoltid. Gymnasieungdomar är dock en målgrupp som inte besöker konserthus lika ofta som elever från grundskolan. Kanske kommer man att locka ett större antal ungdomar säsongen 08/09, då man planerar att framföra en konsert med musik hämtad ur datorspel.

(Källa: Samtal med Gabriella Bergman, MSO)

2.2.2 Musik i Syd

Musik i Syd har Kultur Skåne som huvudman, och får statliga bidrag för att i samarbete med skånska frilandsmusiker erbjuda ett mångfacetterat musikprogram

för barn och ungdomar i södra Sverige, samt verka för en ökad turnéverksamhet i Skåne (Musik i Syd, *Uppdragsöverenskommelse för år 2005-2008*).

Ett par exempel på MiS föreställningar:

En clown mitt i musiken: Fyra musiker och en clown möts i fantastisk musik - stråkkvartett nr. 3 av Dmitrij Sjostakovitj.

Opus love: En humoristisk och kunskapspäckad teater-, sång-, och orgelkonsert, där publiken i Ruts och Raggans sällskap får komma nära ett storslaget men lite undanskymt musikinstrument, orgeln. Musik av Bach.

Musik i Syd erbjuder även en pedagogisk verksamhet. Som exempel kan nämnas: *Musik, arkeologi och musikhistoria*, ett program där en instrumentbyggare och en musiker visar och låter barnen prova att spela på rekonstruerade instrument från långt tillbaka i tiden. Både instrument som omtalas redan i Gamla Testamentet och snarlika instrument som man spelar på än idag i arabiska och afrikanska länder. (Musik i Syd, *Utbud Förskola och Skola vår 2007*)

2.2.3 Operaverkstan

Operaverkstan startade 2002 och riktar sin verksamhet mot barn och ungdomar. Operaverkstan presenterar ett brett urval av opera och musikdramatik. I uppsättningarna lägger man dock tonvikten på samtida verk med samtida tematik men ger även exempel på hur klassiker kan presenteras för en ung publik. Dessutom vill man iscensätta klassiska verk där barn och ungdomar kan medverka, tillsammans med professionella artister. Operaverkstan försöker ständigt utforska gränserna för vad musikdramatik kan vara och vart tredje år framför man ett nyskrivet verk (Operaverkstan, *Verksamhetsplan*, 2006).

Några exempel ur Operaverkstans repertoar:

Ursonaten: Kurt Schwitters anarkistiska nonsenspoetiska talsångsverk från 1932 i en modern version - ett möte mellan opera, rap, breakdance och eld.

Bastian och Basthion: En opera comique efter Mozarts *Bastien & Bastienne*.

Den tjuvaktiga skatan: En bearbetad version av Rossinis opera *La gazza ladra*

Operaverkstan bedriver en flitig pedagogisk verksamhet och kulturpedagogen Lars Fembro tar emot gymnasieklasser för rundvandringar på Operan. För skolor inom Malmö kommun är detta kostnadsfritt medan det kostar en slant för utomstående skolor. *Prövningarna* är ett projekt med högstadiel elever i Malmö där eleverna, med utgångspunkt i Mozarts "Trollflöjten", arbetar med att utforska de

konflikter som operan innehåller. Eleverna kommer sedan att medverka tillsammans med ett antal professionella artister (Gislén, 2006).

Det musikdramatiska utbud som gymnasieungdomar främst kommer i kontakt med, är förmodligen den repertoar som Stora scenen erbjuder. Det finns särskilda "skolbiljetter", till kraftigt reducerat pris, avsatt på de flesta produktioner av Malmö Musikteater. Några föreställningar ur vårens repertoar:

Dead Man Walking: Modern opera baserad på en film med fokus på dödsstraff. Musiken är skriven av Jake Heggie.

La Boheme: Puccinis opera om bohemernas liv i Paris i slutet av 1800-talet.

Träskoprintessan: Jonas Forsells nykomponerade opera på "Askungetemat".

Macbeth: Verdis opera baserad på ett drama av Shakespeare.

(Källa: Samtal med Maria Sundqvist, Operaverkstan)

3 Intervjuer

3.1 Intervjuer med lärare i ämnet musikhistoria - frågor och svar.

Samtliga lärare som medverkat i intervjuerna har tidigare undervisat, eller undervisar idag, i ämnet musikhistoria på estetiska programmet. Alla namn är fingerade. Intervjuerna är baserade på fem frågor:

1. Har du mött ett motstånd mot klassisk musik från eleverna?
2. Vad kan ett eventuellt ointresse inför klassisk musik bero på?
3. Vilka metoder använder du i undervisningen som fungerar?
4. Vad skulle du vilja utveckla i din undervisning?
5. Hur påverkar klassisk musik ungdomar?

Utifrån de svar jag fått av de intervjuade har jag skapat egna rubriker i sammanställningen. För läsbarhetens skull har jag dessutom skrivit in fler frågor som har ställts i texten.

3.1.1 Motstånd

Upplever du att eleverna är ointresserade av klassisk musik?

Det råder ingen tvekan om att lärarens insats är betydelsefull. Om läraren själv brinner för klassisk musik är det lättare att engagera eleverna. Inledningsvis hade Karls elever en negativ inställning till ämnet och upplevde det närmast som

plågsamt. "Förmodligen berodde detta på att min kollega, som undervisat i ämnet tidigare, lagt stor vikt vid årtal och kompositörers namn och eleverna upplevde därför musikhistorien som ett 'pluggämne'", förklarar han. Ett sätt att skapa intresse hos eleverna är att hitta paralleller till den tid vi lever i. Man kan påvisa att klassisk musik förekommer i en större utsträckning i vår vardag, än eleverna kanske reflekterat över. "Klassisk musik förekommer ofta i filmer, reklam och till och med i elevernas mobiltelefonsignaler. Därför har jag ständigt försökt att hitta kopplingar till populärkulturen", säger Matilda.

Det är viktigt att läraren inte själv bär på fördomar om elevernas inställning till klassisk musik. Catrin berättar att man i musiklejarutbildningen på 70-talet inte påpekade vikten av att förmedla klassisk musik till eleverna. Catrin gjorde det ändå och eleverna var positivt inställda till musiken. Hon upplever att det är på samma sätt idag och återger en händelse hon minns:

Några pojkar kom fram till mig och frågade om jag inte kunde gå igenom lite klassisk musikhistoria med dem. Det var fyra pojkar som utmärkte sig. När jag sedan spelade upp en rad klassiska stycken för eleverna, kunde pojkarna namnge både stycke och dess kompositör i samtliga av fallen. Det visade sig att två av pojkarna kom från en diplomatfamilj, där de hade som sport, att känna igen de klassiska stycken som de hörde på P2

Upplever du att ungdomarna bär på fördomar om klassisk musik?

Det förefaller som att fördomar skapas en bit upp i åldrarna. Enligt Karl har i alla fall inte de barn han möter på Kulturskolan hunnit skaffa sig några fördomar. "Barn i grundskoleåldern är inte medvetna om olika musikgenre. Antingen tycker de om musiken, eller inte. Ju äldre de blir, skapar de sig olika uppfattningar om musik. Uppfattningar som ibland kan vara grundade på fördomar", säger han. Karin däremot upplever en omotiverad inställning till klassisk musik redan hos mellanstadieeleverna. Lärarnas inställning är inte att förringa. Det finns hos många vuxna en ovilja att bekanta sig med klassisk musik och det är klart att vi förmedlar denna till barnen. Lärarna har ett viktigt ansvar som innebär att hålla i diskussioner om konst och kultur för att motverka att fördomar bildas och "slå hål" på gamla myter.

Jag anser att den klassiska musikens roll bör uppvärderas i skolan och lärare som undervisar om klassisk musik måste värna om den. Enligt Karin upplevs ämnet musikhistoria som förhållandevis oviktigt även av musikeleverna då statusen ligger i att kunna traktera instrument. "Oviljan att lyssna till klassisk musik bottnar i okunskap. Det som upplevs som obekant kanske skrämmer och eleverna 'sågar' snabbt den musik de inte känner till", säger Karin. Beträffande musikeleverna, anser hon att det är av största vikt att betona att en utbildning i musik innehåller många moment, som del av ett hantverk. Hon ser att många elever fått en skev bild av konstformen. "De får i upprepade fall se 'färdiga produkter' i TV, som i *Idol*, där det

förmedlas en bild av något färdigt och att det i stort sett handlar om att greppa en mikrofon”, säger hon.

Är inställningen annorlunda mellan elever på olika estetiska program?

Det går att konstatera att de elever som har fördjupade kunskaper och intresse för musik är mera mottagliga för alla sorters musikstilar, däribland klassisk musik. Samtidigt råder det fortfarande en uppfattning bland musikeleverna att det är viktigare att kunna spela instrument, än att känna till musikhistoria.

Karl uppfattade en skillnad mellan musikelevernas inställning och dans- och teaterlevernas inställning till ämnet musikhistoria och säger:

Musikeleverna är mera motiverade, och inser att musikhistorien kan gagna dem i deras musikutbildning. Jag upplever att även 'rocknissarna' kommer till insikt om att musikhistorien är en viktig källa för den musik de oftast spelar eller lyssnar till. De inser i högre grad att de har något att bära med sig som kan vara viktigt i deras musikaliska utveckling, medan dans- och teaterleverna snarare ser musiken som en 'ljudkuliss'

Upplever du att elever som själva spelar instrument har en mera positiv inställning till klassisk musik?

Eget instrumentutövande verkar inte påverka elevernas inställning till klassisk musik nämnvärt. "Jag tror inte att instrumentutövande i yngre år behöver ha något att göra med inställningen till klassisk musik på gymnasiet. Har man själv spelat ett instrument imponeras man kanske av musiken på ett mera hantverksmässigt sätt", säger Karin.

Vad kan ett eventuellt motstånd mot klassisk musik bero på?

Flera av lärarna tror att elevernas motstånd beror på att ordet klassisk musik är förgiftat. "Ett grundläggande problem är att den klassiska musiken räknas som 'finkultur', avsedd för välodoftande människor från överklassen, med årsabonnemang på Konserthuset", säger Karin. "Det råder en viss prestige i yrket. Musikerna vill inte förlora sin status genom att spela kända kompositörers verk i kraftigt nedbantad form, de vill spela musiken i sin helhet och 'på riktigt'", fortsätter hon. När hon tog med sina elever i åk 5 till Symfoniorkestern i Malmö, för att lyssna till *Planeterna* av Gustav Holst, upplevde hon:

Konserten var alldeles för lång och svårtillgänglig för barnen. De skruvade på sig under konserten och påstod efteråt att de inte förstod någonting. I det här fallet hade man kanske tjänat på att se till barnens förmåga, om man verkligen vill nå fram till den målgruppen

Matilda har saknat engagemang från eleverna, när de inte förstått relevansen i undervisningen. "När jag kopplar musiken till något i elevernas värld har de varit mera mottagliga än vid de tillfällen jag undervisat "by the book"", säger hon.

Hur bemöter du eleverna när de uppvisar ointresse?

Eftersom eleverna kan ha svårt att bara sitta rätt upp och ner och lyssna, brukar Catrin kombinera lyssnandet med en avslappningsövning. "Under musikens gång leder jag in eleverna i ett avslappnat tillstånd och de blir mera mottagliga för och uppmärksamma på musiken. Eleverna kan bli sittande under övningen och behöver inte ligga ner, däremot bör de blunda", säger hon.

Flera av lärarna påpekar för eleverna att de inte måste tycka om allt de lyssnar till, men de bör kunna beskriva varför de reagerar på det ena eller andra sättet. Genom att lyssna på klassisk musik och sedan diskutera upplevelsen av den tränas eleverna att i ord beskriva sina känslor. "Humor är en viktig ingrediens. Den hjälper att avdramatisera den ibland så pretentiösa musiken", säger Karl. På samma sätt tror Percy att man ska akta sig för att vara pretentiös eller högtravande när man undervisar om klassisk musik men "framför allt ska man nog själv tycka att den är innerligt vacker", säger han med eftertryck.

3.1.2 Metoder

Vad är viktigast i undervisningen?

Det råder en enad uppfattning bland lärarna att upplevelsen av musiken är det viktiga i ämnet. Även i lyssnandet behöver eleverna vägledas, genom frågor som hjälper dem att förstå och närma sig musiken samt hitta tillfällen till identifikation med musiken genom teman i den som känns angelägna och aktuella. "Jag tror att det handlar om att ge eleverna en chans att närma sig musiken och vägleda dem in i lyssnandet. Man kan ställa frågor som; vilka instrument hör du? Vad vill kompositören förmedla?", säger Karin.

Percy beskriver sin metod som en "upplevelserteori". Genom att hitta in i musiken, lära sig att uppmärksamma nyanser och olika tolkningar som gjorts av samma verk, kan eleverna känna igen olika kompositörers stil. Genom upprepat lyssnande till klassisk musik ges eleverna möjlighet att känna igen olika musikteoretiska termer och få en uppfattning om varför musiken lät som den gjorde i relation till musikens roll i samhället, instrumenttillgången osv. "Jag spelar musik från fyra olika epoker, och sedan frågar jag eleverna vilka skillnader de upplever i musiken.", säger Karl. Andra frågor kan vara: Vad hör du? Vad känns bekant eller främmande? Vilken miljö förknippar du med musiken? Vilken stämning förmedlar musiken? Frågorna kan leda till nya infallsvinklar i den musikaliska upplevelsen.

Hur prioriterar du vilken klassisk musik eleverna ska lyssna till?

Här har lärarna olika utgångspunkter. Antingen utgår man från de mest kända klassiska verken, som tillhör allmänbildningen att kunna eller utgår läraren från egna musikaliska preferenser. Catrin undervisar om klassisk musik på en yttlig nivå och när eleverna ska lyssna väljer hon ut "klassiska pärlor". "De elever som är mera intresserade kommer att förkovra sig i den klassiska musiken ändå, utanför lektionstid", säger hon. Matilda väljer vissa stycken ur klassiska verk som hon spelar om och om igen. Hon är mån om att eleverna dels ska kunna känna igen ett viktigt verk och dess kompositör men även kunna känna igen stilen i musiken och i bästa fall koppla den till rätt epok. "På samma sätt som vi självklart kan se, att ett visst plagg har '70-tals stil' ska man med säkerhet kunna känna igen hur musiken på medeltiden lät, och musiken under romantiken", säger hon. När Percy väljer ut musikexempel däremot, utgår han många gånger från den musik han själv brinner för. "Det finns inte något större värde i att lära eleverna känna igen kända verk. Jag spelar hellre udda kompositörers musik. Den musik jag själv tycker om att lyssna till", säger han.

Det här är ett val man ställs inför, oavsett ämne. Antingen berör man hela registret lite ytligt eller fördjupar man sig i ett valt område och struntar i mångfalden som eleverna då går miste om. Det intresse som en fördjupning ofta skapar kan dock leda till att eleven själv, vid ett senare tillfälle, kompletterar sin kunskap. Det finns för- och nackdelar med båda alternativen.

Vilka metoder använder du i undervisningen, som fungerar när det gäller förmedlingen av klassisk musik?

Det finns många olika sätt att förmedla klassisk musik på och jag tror att de flesta lärare som undervisar i ämnet skulle uppskatta att få byta pedagogiska tips med varandra. Metoderna varierar och fokuserar på olika saker inom den klassiska musiken. Karl har arbetat mycket intellektuellt och undervisade utifrån en schematisk strukturering inom olika stilar och säger:

Jag beskrev vissa fenomen som förekommer i alla musikepoker: klangbild, struktur och instrumentens utveckling. Som exempel kan man nämna att instrumenten inte utvecklas avsevärt under medeltiden medan de utvecklas desto mera under renässansen och barocken. Under klassicismen utvecklas en strukturell komplexitet i musiken och nya instrument konstrueras, medan romantiken innebär en fusion av struktur och klangfärg. Inom varje musikalisk epok och stil förekommer alla delarna: struktur, klangbild och instrumentutveckling, men de framträder olika mycket.

Vidare fokuserade Karl på textens betydelse och jämförde den med musiken inom olika epoker. "Under medeltiden var mässtexten viktigare än melodin och drar man en parallell till vår tids musik kan man finna flera exempel på musikstilar där texten är dominant, till exempel inom rap och hipp-hop", säger han.

En annan metod innebär att undervisa i musikhistoria utifrån vår tids musik. Inte omvänt, i kronologisk ordning, som brukar vara normen. Genom att låta eleverna söka bakåt i tiden kan de finna den moderna musikens rötter i den klassiska musiken. "Dagens rockmusik och den moderna gitarmusiken, är uppbyggd av kvarter, kvinter och bordunklanger, som flitigt användes i den medeltida musiken. Så kan t. ex. Haydn, Bach och Händels kompositioner härledas ur den medeltida folkmusiken", säger Percy. Han utgår i sin undervisning från att all klassisk musik härstammar från folkmusiken, ur medeltida ballader, visor och madrigaler. I undervisningen försöker Karin att visa på likheter, trots stora skillnader i stil och ställer frågor till eleverna som: "Hur är det möjligt att västerländsk, asiatisk och afrikansk musik som är uppbyggda på vitt skilda vis, i form av instrument, rytm, klangbild och struktur, ändå kan framkalla samma känslor i människor och förena dem?"

Som tidigare nämnts handlar stor del av undervisningen om att lyssna till klassisk musik och flera lärare påpekar vikten av att handleda eleverna i lyssnandet. Genom att ställa frågor hjälper man dem att framkalla bilder av den tid då musiken skrevs. "Om man vet något om kontexten kan man bättre förstå musiken och varför den låter som den gör. Jag ställer även grundläggande frågor som: Vad är musik? Vilken hjälp kan vi få idag, genom att förstå 'gårdagens musik'?", säger Karin. En annan infallsvinkel är att betona tolkningsfriheten och den konstnärliga utvecklingen som ständigt sker inom den klassiska musiken. Detta upplevs bäst genom att lyssna till olika inspelningar av samma stycke. Percy säger:

Stycket kan låta mycket annorlunda och notbilden utgör enbart en ram. I den kan man välja att betona olika saker. På samma sätt som orden i en text kan betonas på olika sätt. Man kan välja att använda tidsenliga instrument, hålla olika balans mellan instrumenten, betona olika stämmor, använda töjbara tempon. Dirigentens roll spelar en stor roll. Med andra ord innebär varje inspelning en fri tolkning, av den som tar sig an stycket och resultatet kan bli mer eller mindre fantasifullt.

Ytterligare en metod bygger på att ständigt göra kopplingar till andra konstformer, och vårt moderna samhälle. Matilda, som idag undervisar blivande lärare på högskolan, berättar att man i hög grad, och till skillnad från tidigare, uppmanar dem att utgå från elevernas perspektiv. Matilda försökte alltid hitta paralleller i populärkulturen. Hon säger:

I Heavy Metal förekommer ofta slingor, liknade de fugor som Bach använde i sina kompositioner och nog vet alla elever att en 'Quattro stagioni' är en pizza, men berättar man sedan att det betyder fyra årstider och att Vivaldi komponerat en symfoni med det namnet, kommer inte en elev att glömma bort vare sig Vivaldi eller symfonin.

Den ende läraren som inte känner sig tillfreds med sin metod, är Robert, som upplever att han lagt undervisningen på en allt för hög nivå. Som renodlad musiklärare har han, i likhet med Karl, lagt stor vikt vid musikteori och eleverna har fått jämföra notbild och musik och lära sig musikaliska termer inom den klassiska musiken. Övriga lärare verkar nöjda med sitt arbetssätt och upplever att eleverna kunnat ta till sig undervisningen.

Lägger du stor vikt vid årtal?

Med tanke på att lärarna tidigare uttryckt att upplevelsen av musiken är det väsentliga i undervisningen verkar ingen av dem lägga alltför stor vikt vid namn och årtal. Däremot är det viktigt att eleverna kan placera olika musikstilar och kompositörer i någorlunda kronologisk ordning. "Eleverna kan en massa namn utan att veta vilken musikstil dessa kompositörer representerar", säger Catrin. Hon inleder alltid undervisningen med att göra en tankekarta tillsammans med eleverna och sedan hjälper hon eleverna att placera namnen eleverna räknar upp på kartan. Därefter beskriver hon vad som är kännetecknande för musiken inom de olika stilarna. Istället för tankekarta brukar Matilda rita en tidsaxel, där hon markerar viktiga årtal och musikaliska verk "sedan kan man förklara varför ett verk är placerat efter ett annat och hur man kan höra skillnaden i musiken", säger hon.

Vilka hjälpmedel använder du i undervisningen?

Utöver att visa filmer om kompositörernas liv och visa spelfilmer som anknyter till den klassiska epoken använder sig lärarna av andra hjälpmedel i sin undervisning. Robert som lägger stor vikt vid musikteoretiska skillnader mellan epokerna, använder overhead. "Jag visar en overhead med notbilden samtidigt som eleverna lyssnar på musiken", säger han. Han upplever dock att det är för svårt för eleverna att ta till sig den här sortens undervisning. Matildas elever har ibland fått fria händer att redovisa olika kompositörer, vilket resulterat i att eleverna producerat filmer. "Någon elev gestaltade Bach som berättade om sitt liv, samtidigt som hans musik spelades i bakgrunden av filmen", säger hon. Ett annat exempel är en "powerpointpresentation" om medeltiden med klassisk musik i bakgrunden. "Det här är goda exempel på att arbeta med det, i lärartermer, så populära vidgade textbegreppet", säger Matilda. Hon har även använt inspelade reklamklipp från TV i undervisningen. "Alla elever som sett reklamen för Grumme tvättsåpa vet att Grieg gjort musiken och att musiken i Ballerinakexreklamen är komponerad av Tjajkovskij", säger hon. Även Percy försöker hitta beröringspunkter mellan den klassiska musiken och den värld eleverna lever i. "Tevespelsmusik är ett bra exempel. Det är en utmärkt form av komposition efter klassisk modell. Den har stora likheter med programmusiken, som var en vanlig kompositionsform under romantiken", säger han. Catrin har musikdramatiserade sagor i undervisningen. Ett exempel är *Peter och vargen* som finns som skiva. Mark Levensgood berättar sagan samtidigt som en

symfoniorkester illustrerar den med sina ljud. Kombinationen av bild och musik är mycket god och nyligen har Catrin fått en digital tavla i klassrummet, en så kallad "smartboard". Till den kan man koppla högtalare och spela upp musik direkt från internet. Den digitala tavlan erbjuder många möjligheter som kan berika undervisningen, bland annat med "grafiska notationer". Just nu upplever Catrin tyvärr att hon saknar kunskap för att kunna utnyttja sin "smartboard" fullt ut, och önskar att hon fick mera tid att sätta sig in i dess funktioner. Hon säger:

Jag skulle vilja kunna framställa grafiska bilder som följer musiken och visuellt uttrycker det musiken förmedlar. Dessa 'grafiska notationer' skulle jag vilja visa eleverna samtidigt som de lyssnar på musiken. I dem kan eleverna utläsa olika nyanser, tempon, stämmor och instrument

Flera av dessa hjälpmedel, såsom inspelat material från TV, går inte att hitta på Läromedelscentalen, utan är ofta undervisningsmaterial som lärarna samlar på sig under sin fritid. Det kan ta några år att bygga upp ett sådant arkiv!

Bra filmer att visa i undervisningen?

Det är en god idé att använda film i undervisningen och det finns många bra exempel på filmtitlar som handlar om kända kompositörer och deras liv. Den kanske mest använda filmen bland lärare är Milos Formans *Amadeus*, som handlar om Mozarts liv. Vidare finns det filmer om musiker och sångare och här kan Gerard Corbians *Farinelli* nämnas, en film om kastratsångaren Farinelli och dessutom finns det många inspelade operor och konserter.

Utbildningsradion (UR) har producerat en hel del bra filmer som utifrån modern musik spårar den klassiska källan. Man kan även visa filmer som ger en bild av samhället under en viss epok. Matilda föreslår Ingmar Bergmans *Sjunde inseglet*, i vilken trubadurer förekommer, Jean-Jaques Annauds *I rosens namn* (efter Umberto Eco's roman) där munkar sjunger gregorianska sånger, Sofia Coppolas *Marie Antoinette* som visar hovlivet och dess nöjen under barocken. Catrin tycker att Disneys *Fantasia* är en bra film att använda i undervisningen. "När eleverna ser bilder är det lättare för dem att förankra musiken, och de kommer lättare ihåg den. En film kan fungera som ett kolorerat partitur. Ett visst instrument, en tempoväxling och olika intensitet i musiken går att knyta till en färg eller en bild", säger hon.

Saknar du några hjälpmedel i undervisningen?

Catrin skulle gärna vara med att skapa nya filmer, i samma stil som *Fantasia*, eftersom det saknas liknande nytt material idag. Robert tror att undervisningen skulle förbättras med hjälp av ett bra läromedel. Han informerar mig:

Idag har vi bara Musikhögskolans undervisningsmaterial att tillgå och det är för svårt. Jag önskar att det fanns ett bra läromedel i ämnet. En bok och medföljande

cd-skiva med lyssningsexempel och en tydlig handledning för läraren, frågor och synpunkter på vad man bör ta fasta på i lyssnandet.

Vad skulle du vilja utveckla i undervisningen?

Robert vill stärka den klassiska musikens roll i skolan och påpekar att musiken finns i vår närhet i högre utsträckning än vi kanske uppfattar. "Klassisk musik finns runtomkring oss hela tiden, till exempel tar vi del av den när vi ser på film. Antingen förekommer den som en bakgrundsillustration eller har den en större roll och utgör i många filmer det centrala temat", säger han. Även Karin argumenterar för vikten av musikhistoriska kunskaper och hävdar:

Genom kunskap om klassisk musik breddar och berikar man sin musikaliska kännedom, vilket kan göra upplevelsen av vår tids musik ännu starkare. Dessutom bidrar den till att våra val av musik blir mera medvetna. Genom referenser kan vi aktivt söka efter den musik vi vill lyssna till och sväljer inte okritiskt all den musik som sköljer över oss.

Matilda skulle vilja göra flera kopplingar till andra ämnen för att ge eleverna en större chans att se den röda tråden som går genom all undervisning. Hon föreslår även att en föreläsningsserie skulle vara knuten till undervisningen i kulturhistoria och beskriver hur den skulle fungera:

Föreläsningarna skulle hållas av lärare för elever och andra lärare i olika specialkunskaper. De kan innehålla alltifrån "mat och vin", som på många sätt är förenade med klassisk musik, till att handla om någons privata tennsoldatsamling, som hör ihop med marchmusik eller en föreläsning där man visar fotografier från teater- och operaföreställningar, som lyfter fram den sortens musik.

Percy skulle satsa mera på Tevespelsmusik för att väcka intresse för den klassiska musiken, och sen skulle han utgå ännu mera från medeltidsmusik för att den är: "Så 'ösig', rytmisk och medryckande", säger han. Catrin däremot skulle önska att grupperna var mindre så att man kunde föra mera djupgående diskussioner om upplevelsen av musiken. "Idag består mina grupper av ca 30 elever och då är det svårt att genomföra meningsfulla diskussioner där alla elever har en chans att yttra sig", säger hon.

Tar du del av det utbud av klassiska konserter som kommunen erbjuder?

De flesta lärarna går sällan på konserter utanför skolan. Den enda som utnyttjar utbudet regelbundet är Karin och hon anser att förstahandsupplevelsen är mycket viktig. "Om man har upplevt en symfoniorkester i verkligheten, sett hur alla instrumentalisterna är placerade och interagerar med varandra, är man förmodligen

mera mottaglig för den musikaliska upplevelsen”, säger hon. Därför försöker hon att ta med eleverna på konserter så ofta hon kan. Här kan man göra en jämförelse med teater, dans och bildämnena. ”Det skulle vara tråkigt att bara kunna erbjuda eleverna radioteater, bandade föreställningar i dans och teater, musikaler på skiva eller tavlor på bilder i böcker”, säger hon. I detta sammanhang kan det även vara viktigt att prata om synintrycket av en musikkonsert. ”Oftast säger man att man hört en konsert men det borde vara lika legitimt att säga att man sett en konsert”, tillägger hon. Lotta berättar att eleverna på Kulturskolan i stor utsträckning lyssnar på varandras konserter och därför uppsöker hon sällan konserter ute på staden. Däremot tror hon att instrumentundervisningen väcker lusten hos ungdomarna att själva uppsöka konserter. ”Kulturskolan bidrar till att fostra ungdomarna till en kulturpublik. Samma barn som jag undervisar ser jag på konstutställningar, teatern, mm. Men här spelar ju föräldrarna en viktig roll, förstås”, säger hon.

Om du inte tar del av utbudet, vad beror detta på?

Lärarna är eniga om att det finns flera orsaker till varför de inte uppsöker det klassiska musikutbudet som kommunen erbjuder. Det kan vara tidsbrist, som är orsakad av att lärarna har så mycket undervisningstid att de inte hinner planera aktiviteter som ligger utanför skolan. ”Det kan bero på att lärarna inte känner till utbudet. Det är omfattande i Malmö och det kan vara svårt att sätta sig in i programmet särskilt om man saknar tid”, säger Lotta. Arrangemangen kan ligga på kvällstid då eleverna har egna fritidsaktiviteter inbokade. ”Eleverna prioriterar oftast sina egna fritidsaktiviteter och sen konkurrerar nog skolarbetet tyvärr bort konserter”, tillägger hon. Ligger arrangemanget på dagtid innebär det förmodligen att det krockar med andra lektioner. Att kräva elevernas ledighet från en annan lärares lektion kan vara ett tidsödande och komplicerat arbete på en stor skola. Läraren kanske inte har hunnit sätta sig in i kommunens utbud eller måste han/hon brottas med ekonomiska problem. Antingen avsätter skolan inga pengar för kulturell verksamhet eller, vilket är ännu värre, finns det pengar avsatta för ändamålet, utan att lärarna har vetskap om det. Det kan till och med vara så att läroplanen motverkar schemabrytande aktiviteter då den innehåller många fasta moment som ska genomföras i klassrummet. ”Vi har många obligatoriska uppspel under terminen och det kan vara svårt att få in konserterna i kursplanen”, säger Anna.

Om eleverna är ointresserade av att gå på konserter föreslår Lotta att man ”mjukstartar” genom att visa eleverna reklamfilmsnuttar och filmer med klassisk musik. Hon säger:

I t.ex. Harrypotterfilmen kan man höra att ’de stulit’ musik från många kända kompositörer. I musiken kan man finna spår av bland andra Stravinskij, Debussy och Karl Orff. Den här igenkänningseffekten väcker intresse hos eleverna att höra klassisk musik ’på riktigt’

För att prioritera kulturupplevelser, däribland musikkonserter på gymnasiet, tror Lotta att man måste skapa en tydlig struktur för detta och vara konkret. I arbetslaget måste man bestämma sig för hur många kulturupplevelser eleverna ska få vara med om under årets gång. "Till exempel kan man bestämma att alla elever i åk 1 ska ha besökt fem olika föreställningar eller konserter", säger hon. I och med att alla lärarna har varit med och bestämt detta är det inget som ifrågasätts och då blir det lättare att bryta schemat för att t. ex. gå på en konsert. Sen är det bra att låta eleverna få ett delat ansvar. Lotta föreslår:

Lärarna kan bestämma två evenemang och eleverna två. På det här sättet får eleverna en känsla av delaktighet. Sen kan man närma sig kulturen genom det som ligger närmast eleverna, i miljöer de känner sig bekanta med, som Stapelbäddsparken i Malmö, där finns en jättelik Skateboarddramp men i anslutning till den brukar det visas fotoutställningar också

3.1.3 Helhetssyn

Brukar du knyta an till andra konstnärliga inriktningar när du undervisar?

Karl berättar hur han arbetade en hel del utifrån måleriet. Han visade bilder och lät sedan eleverna jämföra konsten med musiken inom de olika epokerna. "Efter att ha betraktat en bild, ska eleverna i princip kunna dra slutsatsen om vilken musik som spelades, vid tiden för tavlans tillblivelse", säger han och menar att det finns kännetecken inom varje epok som märks både i måleriet och i musiken. Som exempel nämner han:

I barockmåleriet kan man utläsa mycket om samhällstrukturen och människorna. Kungen och adeln är i fokus och på samma sätt kan man höra att musiken är anpassad för hovlivet. Medan arbetaren illustreras i bilder från upplysningen, för att sedan försvinna ur bilden och ge plats åt naturen som har huvudrollen i romantikens måleri. Hyllningen till naturen är också tydlig i musiken

Upplever du att det är bra att dela upp ämnet kulturhistoria på olika lärare i de konstnärliga ämnena?

Det är mycket svårt att undervisa de olika konstformerna som ett isolat utan att sätta dem i sitt sammanhang. "I kulturhistoria borde man samarbeta i större utsträckning med historia, samhällskunskap och religion och studera sambanden mellan ämnena. Det är viktigt att se musiken som ett tidsfenomen och sätta den i relation till samhällsutvecklingen", säger Karl.

Det kanske hade varit allra bäst om ämnet kulturhistoria var integrerad i historieundervisningen. "Sammanhanget är viktigt och jag har hela tiden försökt

koppla undervisningen i musikhistoria till tidsstämningar och ideologier”, säger Matilda.

3.1.4 Angelägenhet

Hur påverkar klassisk musik ungdomar ?

Mozarteffekten innebär att klassisk musik höjer koncentrationsförmågan och befrämjar kreativiteten hos unga människor. Till den här teorin har lärarna haft svårt att förhålla sig. Några av dem är skeptiska till den och Anna anser att det är svårt att göra den till en allmän sanning. Hon tror att effekten av klassisk musik beror på vilken receptionsförmåga man har och den är individuell. ”Vissa människor är mer mottagliga för ljud medan andra är mer visuella och mottagliga för synliga impulser.”, säger hon. Inte heller Lotta tror att de positiva effekterna är allmängiltiga, men påstår att man med säkerhet kan säga att den klassiska musiken inte påverkar eleverna negativt. ”Ungdomarna som kommer till Kulturskolan har en meningsfull fritid och ingår i ett socialt sammanhang. Eleverna tränar förmågan att samarbeta när de spelar i ensembler”, säger hon.

4 Analys

Genom intervjuerna har jag fått uppfattningen att lärarna, med hjälp av olika metoder, lägger ner ett stort arbete för att förmedla klassisk musik till eleverna. Dock har jag noterat att musiklektörer tenderar att lägga stor vikt vid musiktekniska aspekter i undervisningen. De fokuserar mera på musikens uppbyggnad, medan lärare med annan bakgrund lägger större vikt vid stildrag som kännetecknar epoken i sin helhet. Det är bara två av lärarna som uttrycker en önskan om att ämnet ska vara sammanhållet. Vidare talar lärarna mycket lite om ämnet i ett vidare perspektiv. De diskuterar inte heller ämnet, i någon högre utsträckning, i förhållande till andra ämnen och det är få av lärarna som efterfrågar en ökad samverkan med andra ämnen.

Det enda som enligt min mening kan göra den klassiska musiken intressant är ett sammanhang. Musikforskaren Tomas Saar styrker antagandet om sammanhangets betydelse i sin doktorsavhandling *Musikens dimensioner* där han skriver:

Vi kan tala om en konstmusikalisk praktik, där konsertsalarnas utformning, publikens och musikernas handlingar liksom recensenternas språk tillsammans konstituerar praktiken. Det innebär med andra ord att den upplevda meningen

inte finns i den klingande musiken, utan i relation till dess sociala, historiska och kulturella sammanhang (Saar, 1999, 13).

Det är mycket svårt, om inte omöjligt, att inte på något sätt beröra samtliga konstyttringar inom en epok, även när man undervisar i enbart musikhistoria. Det är en av de invändningar jag riktar mot den uppdelning i ämnet kulturhistoria som görs idag på många gymnasieskolor. Snarare skulle jag påstå att undervisningen blir enkelspårig och lösryckt ur sitt sammanhang när man undervisar i de olika konstnärliga uttrycken vart för sig. Dessutom anger läroplanen för estetiska programmet och även kursplanen för ämnet att en helhetlig bild ska förmedlas till eleverna. Läger man dessutom till information om samhällsklimatet, arkitekturen i städerna, hur kläderna såg ut och hur man levde är det lättare att förstå den musik som spelades då. Om eleverna ska kunna uppleva Kulturhistoria som angeläget är en helhetsbild av ämnet en förutsättning. Lösryckta kunskaper i konst-, musik-, teater- och danshistoria kan bara bidra till elevernas brist på intresse. Professor Neil Postman insåg att: "Något som så många pedagoger idag är okunniga om, nämligen att en läroplan inte är något som bara finns i skolan. Den kultur man lever i är en läroplan, eller rättare sagt ett konglomerat av läroplaner." (Postman, 1979, 34). Naturligtvis berikar man undervisningen ytterligare genom att ta del av levande klassisk musik, som det finns gott om möjligheter till i kommunen.

Ett par av lärarna medger att musikelever på estetiska programmet i högre utsträckning inser att undervisningen i musikhistoria är värdefull. De är mera motiverade än andra estetelever och inser att musikhistoria kan gagna dem i deras musikutbildning men ändå är det inte en del av musikundervisningen som prioriteras högt. Maria Karlsson konstaterar att intresset för musikhistoria inte ökar på gymnasiet, inte ens bland musikelever på estetiska programmet. Det praktiska musikutövandet är viktigare än det kulturhistoriska perspektivet på musiken. (Karlsson, 2002, 203).

Man kan uppfatta att det finns en nyfikenhet inför klassik musik i grundskolan och siffror visar både att klassisk musik förekommer i musikundervisningen och att eleverna vill lyssna på genren. På gymnasiet dalar intresset. Detta har förmodligen att göra med att de elever som studerar Kulturhistoria på gymnasiet går på estetiska programmet. Eleverna har då valt en estetisk huvudinriktning och det kan till och med vara så att den specialiseringen motverkar ett allmänt kulturellt intresse. Eleverna är öppna för sitt specialintresse och skapar vissa förväntningar om vad som ska ingå i utbildningen och inte. Vad som väger tyngre och vad som inte faller inom ramen för deras identitet som estetelever. Dessa förväntningar kan bygga på vad de hört tidigare om utbildningen från andra elever.

Man kan konstatera att ungdomars svaga intresse för klassisk musik hänger ihop med deras självbild. I detta fall kan det vara så att ungdomarnas inställning till klassisk musik hänger ihop med djupt rotade fördomar och de har på så sätt skapat, det som pedagogikforskaren Gunn Imsen, beskriver som en själuppfyllande profetia: "Sådana förväntningseffekter/.../ är en felaktig tolkning av situationen som

skapar speciella förväntningar. Förväntningarna utlöser därefter ett beteende som gör att den felaktiga uppfattningen blir riktig." (Imsen, 1992, 181).

Här bär lärarna på estetiska programmet ett stort ansvar att visa eleverna att de estetiska ämnena är nära relaterade och att det krävs en hög allmänbildning och inte enbart praktisk färdighet för att kunna skapa.

De lärare jag intervjuade var eniga om att det viktigaste i undervisningen i klassisk musik är "upplevelsen" av den, att tillåta sig att släppa fram de känslor som musiken väcker. Merparten av lärarna vill hjälpa eleverna att närma sig musiken och detta kan man göra genom att ställa frågor som hjälper dem att tillåta sig att släppa fram de känslor musiken väcker och i bästa fall hitta tillfällen till identifikation. Här känns Operaverkstans konstnärliga idé angelägen, genom sin ambition att lyfta fram aktualiteten och skapa djärva nytolkningar av de klassiska verken. I många fall innehåller operor och berättande klassisk musik, vardagliga och till och med banala konflikter och situationer som många av oss skulle kunna känna igen sig i och skratta åt eller gråta över. Operaverkstans konstnärliga ledare, Maria Sundqvist, påpekar dock att det vore önskvärt om lärarna inte alltid ställde krav på effektivitet i samband med konsert- eller operabesök. Hon säger:

Det kan vara viktigt för eleverna att läraren inte intellektualiserar upplevelsen eller skapar alltför stora förväntningar på att besöken ska vara givande. Eleverna ska inte känna att de alltid måste konkretisera sin upplevelse i text eller bild. Ibland måste konsten få sjunka in och upplevas inombords
(Källa: Samtal med Maria Sundqvist).

Både Sundin, Postman och Narti propagerar för kulturarvet och den kanon av klassiker som representeras i detta. Narti berättar i boken *Barn utan rötter* hur hon som liten kom till Sverige från Ungern och hade läst Selma Lagerlöf medan de svenska barnen inte kände till Lagerlöfs litteratur. De flesta lärarna medger om att vissa verk (den klassiska musikens kanon) tillhör allmänbildningen som eleverna måste få i skolan. Men de var inte helt eniga om hur man väljer ut musiken – de angav alltifrån "klassiska pärlor" till att spela sina egna favoritstycken. Ingen av dem föreslog kommunens utbud av levande klassisk musik som ett självklart alternativ. Även om samtliga var rörande överens om betydelsen av "förstahandsupplevelser" av musik. De intervjuade angav att det finns vissa hinder, då det handlar om att ta del av musikutbudet utanför skolan. Genom att enbart förmedla musiken genom inspelningar, i klassrummet, påverkar man inte eleverna till att bli kulturkonsumenter.

Zoltan Kodaly hävdade att skolan borde sikta på att fostra den publik som ska ta emot musiken i det offentliga musiklivet, på operan och konserthusen och här åsyftade han det europeiska klassiska kulturarvet. När jag försöker spåra upp hans teorier har jag svårt att finna liknande tankar hos de lärare jag har intervjuat. Även Sundin argumenterar för kulturarvet i sin bok *Estetik och pedagogik*. Att lärarna inte är mera angelägna om arvet kan antingen beror på att jag saknar en direkt fråga om

betydelsen av att överföra det musikaliska kulturarvet, eller beror det på att mina intervjuobjekt är påverkade av 70-talets svenska kulturpolitik som tonade ner betydelsen av kulturarvet och vårt behov av en klassisk kanon.

De flesta lärare är överens om att det finns fördomar omkring klassisk musik och att dessa måste överbryggas om man överhuvudtaget ska lyckas med att förmedla kunskaper om denna musik. Hur man bemöter ointresserade elever varierar från lärare till lärare, men "motståndet" mot klassisk musik verkar ändå inte uppfattas som ett problem. Som vi tidigare läst kan deras motstånd vara ganska ogrundat. De kan känna rädsla inför det som är obekant eller så reagerar de utifrån förutfattade meningar. Det överensstämmer inte med deras förväntade identitet, att uppskatta klassisk musik. Vi lärare måste bryta igenom attityderna och försöka förstå var motståndet ligger. Professor Neil Postman skriver att läraren måste göra de klassiska konstformerna tillgängliga för ungdomarna, just för att de inte är så lättillgängliga:

Det är ytterst sannolikt att elever som är omgivna av dagens populärkonst kommer att finna det innehåll jag föreslagit tråkigt och till och med plågsamt. Detta kommer i sin tur att bli plågsamt för lärarna, som naturligt nog helst undervisar om sådant som väcker ett omedelbart och entusiastiskt gensvar. Men våra barn måste lära sig att det finns värdefulla ting som inte är lättillgängliga/.../Framför allt måste de få lära känna den mänskliga konstens rötter. Den uppgiften faller i vår tid ofrånkomligen på skolan (Postman, 1979, 114).

Lärarna var eniga om att den klassiska musiken för många goda effekter med sig och här överensstämmer deras uppfattning med den bild Campbell ger. Däremot ställer sig lärarna ganska frågande, närmast skeptiska, till att det går att bevisa en så kallad "Mozarteffekt". Oavsett om lärarnas tveksamma inställning är ett tecken på blygsamhet eller avsaknad av övertygelse om den klassiska musikens betydelse får de stöd av Steven Brown, forskare i biomusikvetenskap. Han skriver i rapporten *Användningen av bakgrundsmusik – betydelsen av Mozarteffekten* att:

Den spridda uppfattningen 'musik mår du bra av' motsvarar ett underförstått 'du mår bra av god musik'. Trots den stora massmediala uppmärksamheten är de objektiva bevisen för existensen av en så kallad Mozarteffekt bräckliga. Innebörden av denna insikt analyseras. Att just Mozarts musik skulle ha en särställning i förbättringen av kognitiv förmåga är inte sannolika. Individuella skillnader i musikerfarenhet spelar en avgörande roll för effekten (Theorell, 2001, 27).

4.1 Slutsats

De flesta av lärarna ger inte uttryck för att de upplever något större ointresse från eleverna beträffande klassisk musik. Men de ger heller inga konkreta exempel på hur elevernas entusiasm tar sig uttryck. Lärarnas utsagor skiljer sig från den bild jag fått, dels genom min egen undervisning och dels genom den statistik som publikundersökningar visar, både gällande radions, tevens och kommunens utbud av klassisk musik. Siffrorna visar att efterfrågan och konsumtionen av klassisk musik är liten. Med utgångspunkt i detta drar jag slutsatsen att ungdomar i Sverige idag inte får en tillfredställande musikalisk fostran.

Ungdomarna saknar referenser i musiken och kan inte identifiera sig med den. Om vi lärare ska kunna skapa ett större intresse för denna del av vårt kulturarv, måste vi påverka eller förändra ungdomarnas självbild. Genom att presentera källor till identifikation i musiken, kan man få eleverna mera intresserade. Min slutsats är att det finns ett gap mellan verkligheten, beträffande ungdomars intresse för klassisk musik, och musiklärarnas uppfattning av den.

Det material intervjuerna har resulterat i, har givit mig en rad tips om pedagogiska metoder som kan öka den klassiska musikens attraktionsvärde i undervisningen, genom att väcka elevernas intresse särskilt när man lyckas skapa ett större sammanhang i undervisningen. Som en hjälp till planeringen av undervisningen eller enbart som en inspiration, har jag skapat en möjlig kursplan i musikhistoria.

5 Praktisk tillämpning

5.1 Förslag till kursplanering

Upplevelse (Kodaly – Fostran till kulturkonsument)

Man inleder kursen med att ta eleverna på en klassisk konsert på Konserthuset, för att de ska få en riktig upplevelse. Efter konserten diskuterar man upplevelsen med eleverna. Sedan kan det vara motiverat med ett möte med musiker på Symfoniorkestern, där eleverna får en genomgång av instrumenten.

Identitet/Attityder (Imsen, Karlsson – pedagogisk psykologi)

Därefter har man ett samtal om vilka associationer eleverna får när de hör begreppet klassisk musik (här kan man spåra och bearbeta eventuella fördomar).

Musikanalys (Campbell – goda fysiska och mentala effekter av lyssning)

Tillbaka i klassrummet kan man ägna några lektioner åt att aktivt lyssna till klassisk musik, genom att i förväg ställa frågor som eleverna kan fundera på under tiden de lyssnar. Eller lyssna under avslappning och därefter låta eleverna berätta om sina upplevelser. Vidare kan man lyssna på samma musikstycke i olika inspelningar och diskutera om det går att uppfatta variationer och hur de upplever de olika tolkningarna.

Historiskt perspektiv (Postman, Sundin - Kulturhistoria)

Bor man i Malmö bör man se en operaföreställning på Storan. Eleverna får i uppgift att läsa librettot inför föreställningen. Efteråt kan man diskutera med eleverna om handlingen upplevdes som aktuell, eller ej. Sedan kan man ägna en lektion till att göra ett studiebesök på musikavdelningen på Statsbiblioteket och visa dem hur man söker bland de klassiska skivorna och musikvideo. Man kan ge eleverna konkreta uppgifter, som att leta efter festmusik, musik till bröllop eller vid sorg. På biblioteket kan man låna inspelade teaterpjäser där klassisk musik används eller inspelningar av balett, som *Svansjön*, med musik av Tjajkovskij och andra spelfilmer där man använder klassisk bakgrundsmusik. När man sedan ser på valda delar ur filmerna kan man studera på vilket sätt musiken bidrar till att skapa stämning åt skeendet. Ett tydligt exempel är hur man använder musik från Stravinskij i Spielberg's *Hajenfilmerna*.

En kulturhistorisk syntes (Vygotskij - Dialektisk materialism)

För att ge en helhetsbild och ett kulturhistoriskt sammanhang som speglar samhället och levnadsförhållanden under renässansen, barocken, classicismen och romantiken kan man titta på filmer som *I rosens namn* (Jean-Jaques Annaud), *Shakespeare in love* (John Madden), *Marie Antoinette* (Sofia Coppola), *En julsaga* (Clive Donner). Här betonar Ana Maria Narti att: "Som pedagog kan man förbereda eleven för mötet, lära honom att koncentrera sig, hjälpa honom att få det historiska perspektiv som sätter verket i ett meningsfullt och levande sammanhang." (Narti, 1983, 115). Det är

dessutom en fördel om man kan etablera samarbeten med andra lärare i estetiska ämnen. En bildlärare kan välja ut ett antal bilder, skapade under samma epok som den klassiska musiken man lyssnar till. Därefter låter man eleverna leta efter gemensamma drag i konstformerna. Ett annat lämpligt samarbete kan vara med en danslärare, som berättar om danser och lär ut steg. Exempelvis ur menuett, polka, polonaise, mazurka, vals med flera.

Projektarbete (Dewey - "Learning by doing")

Exempel på en självständig uppgift, som man kan ge eleverna i hemuppgift, är att ge dem fria händer att presentera olika kompositörer. Man kan till exempel producera en kortare videofilm om kompositörens liv eller skapa en "powerpointpresentation" som beskriver dennes liv och spela upp musik i bakgrunden. Som en avslutning på kursen kan man låta elevernas fantasi flöda. De får komma med förslag på nya miljöer där man kan spela klassisk musik, och fundera på vilken kompositör som skulle göra sig bäst i detta sammanhang. Exempel på miljöer: ett varuhus, ett gym, biblioteket, en fritidsgård, en vänthall på tågstationen, en tandläkarklinik eller en park. Detta förekommer i Kina där klassisk musik spelas från högtalare i parker medan folk gör Qi gong. Jag har inte tidigare nämnt John Dewey men jag förutsätter att hans teori, som i korta ordalag handlar om att man bäst lär sig genom att utföra sysslan, är välbekant bland pedagoger.

5.2 Diskussion

Forskningen visar den goda påverkan av klassisk musik, kommunen investerar och etablissemangen anser att den klassiska musiken fyller en viktig funktion. Trots det lyckas man inte väcka gymnasieungdomarnas intresse för klassisk musik till den grad som vore önskvärd. Lärarna saknar uppbackning från skolan, som borde ge undervisningen i Kulturhistoria och den klassiska musiken en högre status, för att särskilt värna om ett europeiskt kulturarv.

Genom ett samarbete mellan lärare och annan personal på skolan skulle man kunna öka konsumtionen av klassisk musik i skolan. En god investering, då det finns vissa belägg för att klassisk musik har en positiv effekt på ungdomar, genom att den ökar deras kreativitet, hjälper dem att slappna av och dessutom berikar den vårt känsloliv. I skolan skulle man exempelvis kunna spela klassisk musik på vissa lektioner t. ex. under självständigt arbete i matematiken eller under laborationer i kemi och naturkunskap. Man skulle kunna spela klassisk musik i uppehållsrummen på skolan, i matsalen, vid sammankomster i aulan och under uppvärmningen på gymnastiken. Allra bäst effekt skulle denna satsning få om lärarna berättade vilken

musik de lyssnade till. En sådan satsning kräver givetvis ett stort engagemang och en positiv inställning av alla inblandade.

Eleverna blir uttråkade när läraren inte brinner tillräckligt för musikupplevelsen utan ägnar sig mera åt intellektuella utsvävningar. Det är i slutändan lärarens kärlek till musik och lärarens envisa försök att testa nya grepp för att göra klassisk musik begriplig, som är A och O i kunskapsförmedlingen. Till detta behövs stimulans för lärarna, respekt och åtgärder som höjer deras status och "support" från övriga lärare. Vidare måste vi övertyga eleverna och få dem att själva inse vikten av att vara väl bekant med sitt kulturarv. Om vi förmedlar Kulturhistoria på ett övergripande och intressant sätt väcker vi förhoppningsvis ungdomarnas nyfikenhet för sina "rötter". Därför anser jag att ämnet Kulturhistoria bör få en högre status i skolan och att den klassiska musikens roll, inom ämnet musikhistoria, uppvärderas. Den är väsentlig och kan öka intresset för andra kulturhistoriska områden: dans, teater, litteratur och bildkonst som förekommer parallellt med den klassiska musiken. För att kunna nå målet, ett ökat intresse för klassisk musik bland ungdomar, måste man påverka elevernas självbild och göra dem mera mottagliga för genren. Detta förutsätter att ungdomar kan identifiera sig med klassisk musik.

Om vi lärare ska kunna motivera eleverna till att intressera sig för historiska förebilder, måste vi kanske gå vägen om populärkulturen, där eleverna kan finna referenser. Sådana exempel är klassisk musik som förekommer i filmer, reklam och i mobiltelefoner. Man kanske inte ska begära att den klassiska musiken ska lever i kraft av sitt eget attraktionsvärde. Den uppfattningen har Göran Folkestad, professor i musikpedagogik som skriver att en central del i läroplanerna har varit att fostra barnen till goda lyssnare och att lära dem den klassiska musiken. Musiklärarens uppgift beskrevs i läroplaner långt in på 1980-talet, enligt honom, att "anlägga moteld mot den fördärvliga kommersiella musiken genom att lyssna på finare musik/.../Idag har de flesta musikpedagoger förhoppningsvis insett att det inte råder något motsatsförhållande mellan olika musikgenre/.../Den musik ungdomar möter på sin fritid är inget hot mot den 'finare' musiken. Tvärtom ska den ses som en fantastisk möjlighet och utgångspunkt." (Theorell, 2001, 16f). Folkestad illustrerar sina tankar med ett exempel. Han nämner hur det i Disneyfilmen *Lejonkungen* förekommer citat och influenser från den västerländska klassiska musikens tonspråk blandad med mångkulturella inslag från andra delar av världen (Theorell, 2001, 16f).

Problemet är att den klassiska musiken inte har ett naturligt sammanhang i dagens samhälle. Det saknas referenser till genren i vårt samhälle, i arkitekturen och konsten. I de flesta svenska städer passera vi sällan förbi ett monument eller en fasad som påminner oss om svunna tider. Vi lever i ett modernt, högteknologiskt samhälle där vi identifierar oss med moderna uttryck och har skaffat oss nya ideal. I länder där man har flera historiska förankringar i form av byggnader och monument är det kanske lättare att se ett släktskap med klassiska konstformer, däribland musiken. Det är annorlunda för en italienare, som dagligen passerar förbi arenan i Verona eller ett konserthus uppfört på 1700- eller 1800-talet, att kunna ta till sig en opera eller

klassisk konsert när den framförs i byggnaden. Det är också lättare att älska Bachs, Vivaldis eller Händels musik i en barockkyrka.

Många betraktar klassisk musik som "finkultur" och förknippar den med överklassen. Att gå på konsert är, i själva verket, ett ganska kostsamt nöje. Biljetterna är relativt dyra och väl där förväntas man vara propert klädd och dofta gott. Förmodligen hade varken Mozart eller Beethoven tilltalats av tanken på att deras verk enbart skulle vara några få öron förunnade. Den breda massan kommer inte i kontakt med klassisk musik. Lyssnarstatistiken i radio och TV talar om detta. Detta medför att det endast är få barn som lyssnat på musiken i sin hemmiljö och enligt Folkestad är det inte länge sedan som den första kontakten med klassisk musik skedde på musiklektionerna i skolan (Theorell, 2001, 16).

Ska den klassiska musiken tilltala ungdomar måste vi kanske se över den roll den spelar i samhället och göra den mera tillgänglig och folklig. Även om denna aldrig varit folklig i vårt land, finns det inget som säger att den inte skulle kunna bli det. Institutionerna bör utvärdera sin verksamhet. De skulle hitta nya former att möta publiken och nya miljöer att uppföra musiken i. Det kunde kanske vara så enkelt som att lite oftare flytta ut konserterna till offentliga platser, gator och torg. I sydligare länder spelas ofta klassisk musik utomhus och detta gör musiken omedelbart mer tillgänglig. Man har de senaste åren även i Sverige spelat musik utomhus sommartid och ett bra exempel är "Fyrverkerifestivalen" i Halmstad, där man uppför Händels fyrverkerimusik i en park, varje år i augusti, till ackompanjemang av sprakande fyrverkerier.

Om den klassiska musiken idag enbart nyttjas av en elit och riskerar att förlora sin ställning som oundgänglig del av vårt kulturarv är det kanske berättigat att ställa frågan: Behöver vi verkligen klassisk musik? Vi kan inte försvara klassikerna för sakens skull, utan att leva med dem i vår vardag och ha dem som referenser i våra resonemang och samtal. Kanon-begreppet har vållat många diskussioner och Sundin säger:

Begreppet innebär vanligen någon form av rangordning eller kvalitetsgradering av verk, till exempel i försök att definiera vad som menas med kulturarvet eller olika kulturarv. Anhängarna av kanon-begreppet menar att det finns vissa bestående mästerverk av transcendental natur. Kritikerna menar att valet av dessa mästerverk till stor del betingas av ens egen position i samhället och varifrån konstnären kommer [...]. Man kan nog säga att varje kanon är resultat av en kamp mellan olika intressen och smaker och att den därför förändras, men några få namn eller verk återkommer ständigt (Sundin, 2003, 71f).

Tittar vi tillbaka på skolan och dess ansvar anser Ana Maria Narti att vi i vår "skräck för det som anses vara 'auktoritär finkultur' inte tillåter att barnen får kontakt med kulturprodukter av hög kvalitet" (Narti, 1983, 52). Jag anser att det borde tillhöra allmänbildningen att känna till den klassiska musiken. Endast genom att förstå våra rötter kan vi utveckla något värdefullt idag. Annars blir allt vi skapar idag tomt och innehållslöst, en koloss på lerfötter. Vi måste sätta pålar i marken,

landmärken, för att vår kommande generation i sin tur ska kunna fortsätta att utvecklas. Den konst vi skapar idag måste hålla lika hög nivå som den vi ärvt, och beviset på att vårt musikaliska arv har en dignitet, är att den fortfarande består. Sjuttioalets kulturpolitik medförde en hel del negativa konsekvenser för kulturlivet. De blivande musikleärarna uppmanades att inte lägga någon vikt vid klassisk musik. Den tillsammans med klassiska dramer rensades bort: det var en tid av uppror mot överhetens kultur!

Tyvärr finns det många lärare som inte tar med sina elever på konserter, utan stannar i klassrummet och istället spelar upp all musik från skivor. Inspelad musik kan aldrig ersätta upplevelsen av en symfoniorkester. När man ser musikernas koncentration vid sitt instrument och det samspel som finns mellan de medverkande i ensemblen, kan en fascination uppstå hos eleverna. Ett direkt möte med musiken, vid något tillfälle, är oersättligt och suveränt och bör, utan tvekan, bidra till att motivera att eleverna ska lära sig mera om musikens historia när den blir så levande. Med tanke på lärarnas samstämmiga betoning av "upplevelsen" förefaller det som ett viktigt moment i undervisningen att gå på klassiska konserter och operor. I min kartläggning av kommunens insatser på området, går det att konstatera att det finns ett brett utbud. Tyvärr är det inte många av lärarna som tar del av detta, vilket dels beror på att det sällan finns pengar avsedda för ändamålet och dels på grund av att lärarna upplever att de saknar tid att informera sig om utbudet och planera utflykten. Med ökade informativa insatser riktade till lärare, skulle man öka möjligheten att, för ändamålet avsätta pengar, utnyttjas till fullo.

5.3 Metoddiskussion

Överlag är jag tillfredställd med min metod. Att granska utbudet av klassisk musik i kommunen har varit värdefullt för mig. Jag vill i ännu större utsträckning än tidigare, ta del av levande klassisk musik tillsammans med mina elever. Resultatet av intervjuerna bekräftade förvisso inte mina egna erfarenheter om gymnasieelevers ointresse av klassisk musik, men utifrån resultatet av intervjuerna har jag samlat in en rad värdefulla pedagogiska tips som jag kan tillämpa för att förbättra min undervisning.

Däremot inser jag i efterhand att det kunde ha varit ännu mera givande att intervjua personer som inte själva är lärare. Det förefaller som om det finns en omedveten försvarsmekanism hos lärare, som i detta fall resulterat i att jag betvivlar äktheten i vissa intervjusvar. Möjligtvis har intervjuobjekten "skönmålat" sin undervisningssituation och kanske beror detta på att lärarna bär på en rädsla att erkänna svårigheter i undervisningen, inför en kollega. Däremot är jag nöjd med urvalet bland lärarna; ålder, kön, lärosäte och varierande erfarenheter.

7 Litteraturförteckning

Campbel, D (1998). *Mozarteffekten*. Malmö: Richters.

Emanuelson, B (1990). *Musik i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Gislén, Y (2006). *Opera för nya öron – tre år med Operaverkstan*. Malmö: Malmö Musikteater.

Imsen, G (1992). *Elevens värld – introduktion i pedagogisk psykologi*.
Lund: Studentlitteratur

Karlsson, M (2002). *Musikelever på gymnasiets estetiska program*. Malmö: Malmö Academy of Music.

Operaverkstan (2006). *Verksamhetsplan Operaverkstan 2006-2008*.
Malmö: Malmö Musikteater.

Musik i Syd (2006). *Utbud Förskola och Skola vår 2007*.

Narti, A M (1985). *Barn utan rötter*. Stockholm: Rabén och Sjögren.

Postman, N (1979). *Skolan och kulturarvet*. Stockholm: Bonniers

Saar, T (1999). *Musikens dimensioner – en studie av unga musikers lärande*.
Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS

Sandberg, R (1996). *Musikundervisningens yttre villkor och inre liv*.
Stockholm: HLS förlag

Skolverket (1993). *MUSIK: skolverkets rapport nr 23*. Stockholm: Katarina Tryck.

Stensmo, C (1994). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.

Sundin, B (2003). *Estetik och pedagogik*. Stockholm: Mareld.

Theorell, T (2001). *Musikens roll i barns utveckling*. Edsbruk: Akademitryck

Öyvind, V (1996). *Varför musik? En musikpedagogisk idéhistoria*. Hässelby: Runa förlag.

Musik i Syd (2004). *Uppdragsöverenskommelse mellan kulturnämnden i Region Skåne och stiftelsen Musik i Skåne för år 2005-2008.*

7.1 Övriga källor

www.kulturradet.se/index.php?pid=1345

www.malmo/se.kulturproceduren

www.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak

www3.skolverket.se/ki03/info.aspx?infotyp=15&skolform

Samtal med Magnus Kvick på Sveriges Radio i Malmö, den 18 januari 2007.

Samtal med Anna Karin Larsson på Sveriges Radio i Stockholm, den 19 januari 2007.

Samtal med Margareta Cronholm, chef för publik och utbudsanalys på SVT i Stockholm, den 22 januari 2007.

Samtal med Gabriella Bergman, producent på Malmö Symfoniorkester, den 24 januari 2007.

Samtal med Annika Johansson, producent på Musik i Syd, den 24 januari 2007.

Samtal med Maria Sundqvist, konstnärlig ledare och Lars Fembro, kulturpedagog på Operaverkstaden i Malmö den 25 januari 2007.

Utbildningsförvaltningen i Malmö

